K 2/2026 vp Yhdenvertaisuusvaltuutetun kertomus eduskunnalle 2026
Lausuja: Kulttuuri- ja taidealan keskusjärjestö KULTA ry

KULTA ry Yhdenvertaisuusvaltuutetun kertomuksesta eduskunnalle 2026

Kulttuuri- ja taidealan keskusjärjestö KULTA ry puoltaa yhdenvertaisuusvaltuutetun suositusta määritellä esteettömyyden ja saavutettavuuden laiminlyönti syrjinnäksi. Koska esteettömyyden ja saavutettavuuden toteuttaminen kulttuuripalveluissa vaatii resursseja, tällä hetkellä voi saada perusteetonta kilpailuetua sillä, että laiminlyö yhteisen tavoitteemme kulttuurista jokaisenoikeutena. Samalla on otettava huomioon vakava kysymys resursseista: kulttuuripalveluissa pitää olla tosiasiallinen mahdollisuus toteuttaa työnsä esteettömästi ja saavutettavasti.

Vammaisten asema kulttuurissa tekijänä ja kokijana

Vammaisten yhdenvertaisuus kulttuurin ja taiteen kentällä on tärkeä kehittämiskohde kulttuuripoliittisen selonteon toimeenpanossa. Kulttuuri on määritelty selonteossa jokaisenoikeudeksi, joka asettaa uuden vaatimustason kulttuurin kokemiselle. Alalla on tässä paljon kehitettävää eri vammaisryhmien huomioimisessa.

Osin on kyse osaamisesta - miten huomioidaan tapahtumassa esimerkiksi mahdollisuus käydä välillä lepäämässä - osin on kyse resursseista: selkokielinen käännös, kuvailutulkkaus ja muut saavutettavuuspalvelut maksavat.

Edelläkävijöitä ja hyviä käytäntöjä on: Amos Rex on autismiystävällinen museo, Svenska teaternissa voi nauttia teatterista viittomakielisellä tulkkauksella, Sorin sirkuksessa on kehitetty sirkustaiteen kuvailutulkkausta ja yhä useammat toimijat sitoutuvat järjestämään tapahtumia esteettömissä tiloissa. Kansallisooppera- ja baletin esityksiin vammaiskortin A -merkinnillä saa maksuttoman lipun avustajalle. Näistä hyvistä esimerkeistä huolimatta valitettavasti vammaisten yhdenvertaiset oikeudet kulttuuriin eivät vielä täysimääräisesti toteudu ja tämä on tullut esiin myös kulttuuripoliittisen selonteon toimeenpanon Kulttuurikierroksella.

Vielä suurempi kehittämistyö alalla on kuitenkin siinä, miten vammaisten oikeus tekijyyteen toteutuu. Mitä vaikeampi vammaisuuden aste, sitä haastavampaa on löytää ammattilaisuuden polku taiteen kentälle. Vammaisten taiteilijoiden koulutus alalle on usein epäsovinnainen, joten sen tunnistaminen ja tunnustaminen on osin myös asennekysymys: voiko ammattilaiseksi meritoitua omaa polkuaan. Esimerkiksi kuvataiteen kentällä tärkeää työtä ovat tehneet erityistä tukea tarvitsevien taiteilijoiden puolustaja Kettuki ry, joka on myös palkinnut kuraattoreita, jotka tunnistavat vammaisten taiteilijoiden tekijyyden.

Kulttuuri on ratkaisu

Myös muissa yhdenvertaisuusvaltuutetun esiin nostamissa kysymyksissä on sama huomio: on erikseen kiinnitettävä huomiota jokaisenoikeuteen kokijana, mutta myös tekijänä: miten

polku ammattiliaisuuteen järjestyy, miten pääsee taiteen ammattikentällä mukaan “ulkopuolelta”.

20-luvulla taidehallinto on lisännyt asiantuntemustaan moninaisuuden huomioimisessa. Kulttuuri- ja taidealan keskusjärjestö KULTA ry kiittää Taide- ja kulttuurivirasto Kuvia sen kehittämistyöstä, Hyödynnämme myös itse kulttuurikentän itse perustaman Kulttuuria kaikille -palvelun asiantuntijatyötä, jonka avulla kukin toimija voi parantaa osaamistaan saavutettavuus- ja yhdenvertaisuustyössä.

Kulttuuripoliittisen selonteon toimeenpanon Kulttuurikierroksella nousi esiin myös kulttuurikasvatuksen merkitys yhdenvertaisuuden edistämisessä: esimerkiksi saamelaisten kulttuurin tuntemus lisäisi saamelaisen kulttuurin ymmärrystä ja näin yhdenvertaisen vuorovaikutuksen mahdollisuutta yhteiskunnassamme.

Kulttuuri on siis yhdenvertaisuuden näkökulmasta paitsi toimialana osa ongelmaa, myös ratkaisu. Kuntien kulttuurikasvatussuunnitelmat voivat toimia välineenä edistää yhdenvertaisuutta paitsi kulttuurin tekemisessä ja kokemisessa, myös koko yhteiskunnassa.

Kotimaisen kulttuurin ja taiteen sisällöissä yhdenvertaisuuden teemat näkyvät monipuolisesti, joten kulttuuriosallistuminen itsessään lisää ymmärrystä erilaisista yhdenvertaisuuden kysymyksistä.

Sukupuolten yhdenvertaisuuden esteet kulttuurialalla

Me too -liike alkoi kulttuurialalta, eikä ole vielä saavuttanut tavoitetta lopettaa häirintä yhteiskunnasta. Suomalainen kulttuuri- ja luova ala on osa eurooppalaista luovien alojen kenttää, jolloin väistämättä kaikki tasa-arvo-ongelmat - ja ratkaisut - läikkyvät maasta toiseen.

Yksi suurimmista tasa-arvon esteistä Suomessa on voimakas sukupuolisegregaatio eli ammattien, koulutuksen ja harrastusten voimakas eriytyminen sukupuolen mukaan. Kulttuurialan osalta eriytyminen on alkanut varhain. Yläkouluikäisten urahaaveita mittaava TAT Talous ja nuoret -kysely näyttää, että kulttuuriala kuuluu tyttöjen top 3 -haaveisiin, mutta poikia kulttuuriala kiinnostaa niin vähän, että hyvä että vain hitusen nouseva palkki lattiasta erottuu.

Koska myös kulttuurialalla on keskisuurena työllistävänä toimialana vastuu edistää sukupuolten tasa-arvoa Suomessa, tämä on ongelma joka meidän on velvollisuus ratkaista. Se on myös kulttuurialan oma etu: valta ja raha on niin ikään Suomessa sukupuolen mukaan latautunut, eivätkä naisisiksi määritellyt alat siten pääse arvostuksessa ja rahassa rypemään.

Euroopan neuvoston ja komission linjaukset tuovat esiin, että merkittäviä tasa-arvon esteitä on edelleen: naiset ja muut vähemmistöt pääsevät harvemmin luoviin ja päätöksentekijän tehtäviin, palkkataso laahaa perässä, ja heidän työnsä arvostus jää usein vähäisemmäksi. Lisäksi sukupuolistereotypiat sekä seksuaalinen häirintä ja hyväksikäyttö ovat yhä vakavia ongelmia, jotka rapauttavat luottamusta ja estävät yhdenvertaista osallistumista.

Vuonna 2020 hyväksytyt neuvoston päätelmät tasa-arvosta kulttuurin alalla muistuttavat, että kulttuurilla on erityinen potentiaali haastaa nämä esteet ja edistää tasa-arvoa. Tämä näkökulma painottaa kulttuurialan omaa vastuuta. Kulttuuripoliittisen selonteon henki kulttuurista muutosvoimana toteutuisi, jos kulttuuri- ja luovat alat auttavat koko yhteiskuntaa muuttumaan tasa-arvoisemmiksi.

Kuilu ideaalien ja todellisuuden välillä on toistaiseksi syvä. Esimerkiksi Ranskassa naisia on suurin piirtein puolet kaikista esittävien taiteiden opiskelijoista, mutta johtotehtävissä ja taidepalkinnoissa heidän osuutensa putoaa murto-osaan. Tilanne on samankaltainen koko Euroopassa, niin musiikissa, teatterissa, sirkuksessa kuin kuvataiteessa, joihin neuvoston päätelmät viittaavat: Vain 13,7 prosenttia elävistä taiteilijoista, joiden töitä esillään gallerioissa, on naisia. Musiikin alalla naiset saavat 30 % pienempää palkkaa kuin miehet. Esimerkiksi Espanjassa lähes kaikki sirkusalan johtajat, “show directors” ovat miehiä. Samoin Espanjasta on tutkimushavainto, että naiset työllistyvät miehiä huonommin sellaisissa sirkuksissa, jotka ovat taloudellisesti vakaalla pohjalla. Nämä tiedot eivät voi olla vaikuttamatta myös suomalaisten naisten uranäkymiin lähtökohtaisesti kansainvälisellä alalla. Kulttuuripoliittinen selonteko myös vaatii lisäämään kansainvälisiä uria.

Kulttuuri- ja taidepolitiikassa tulisi siis ottaa tavoitteeksi sukupuolisegregaation vähentäminen, työn ja perhe-elämän yhteensovittaminen ja naisten urakehityksen edistäminen.

Helsingissä 17.4.2026

Rosa Meriläinen
pääsihteeri